BIBLIOTEKA FILOZOFSKOG FAKULTETA
K
3532
R
030003532
COBISS ©

ИВО ВОЈНОВИЋ

СМРТ МАЈКЕ ЈУГОВИЋА

XIX 6

Инв. бр. 3532

БИБЛИОТЕКА ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА НОВИ САД

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРЕ З. И В. ВАСИЋА ЗАГРЕБ
НАСЛОВНИ ЛИСТ ТОМИСЛАВА КРИЗМАНА.
1919

Мајци мојој!

СМРТ МАЈКЕ ЈУГОВИЋА.

Драмска пјесма у три пјевања.

(Приказана први пут у кр. српском народном позоришту у Београду дне 21./8. Априла 1906.)

ЛИЦА:

Мајка Југовића
Прва снаха
Друга „
Трећа „
Четврта „
Пета „
Шеста „
Седма „
Осма „
Девета „ Анђелија.
Косовка дјевојка.
Једна бака.
Дамјан Југовић.
Слијепац Гуслар.
Бакин унучић.
Један чобанин.
1. Гласник.
2. Гласник.

БИБЛИОТЕКА ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА НОВИ САД

Дванаестеро дјеце Југовића. Копљеници турски. Хришћански заробљеници. Хришћански копљеници. Старци. Жене. Дјеца. Свештеници. Владике. Патријари. Рањеници. Народ итд. итд.

Глас турског заробљеника, Глас Звијезда Свијећница, Глас ноћног вјетра.

Прва су два пјевања на чардаку Југ Богданове куле, а треће је на Косову. Доба — О Видовдану год. 1389.

Пјевање прво

СНАХЕ.

Пјевање прво.

На чардаку Југ Богданове куле. — Видовдан је о заласку сунца. — Ведро сунчано вријеме.

СЕДАМ СНАХА

гледају не би ли што угледале.

1-а С. — Гледај! гледај! . . . још их има.
2-а С. — Видим! видим! . . .
3-а С. — Два су! — три су! . . .
4-а С. — И још један! . . .
1-а С. — Јато цијело! . . .
2-а 3-а 4-а С. — Јаох!
1-а С. — Лете преко гора!
2-а С. — Нестало вас, црне тице!
3-а С. — Вран гавране дедер стани
да нам тајну кажеш:
„јесу ли ти крила мокра
од крви јуначке“?
4-а С. — Умукнула! — *(Све се прекрстиле).*
1-а С. — Тешкијех крила!
2-а С. — Гледај! гледај! . . . сви до куле!

(Све се четири загледале у невиђени леш).

5-а С. *(сједи до задњих степеница држећи процавћени бадељ у руци):*

— Свака жица плава као небо
а танана као чиста свила!

6-а С. — Ишчупах га ту пред двором
баш гдје коњи зар̈зали.

7-а С. *(као прошаста, па сад тихо заплакала):*

— Сви су пошли! . . . сви су пошли!

5-а С. *(као горе):*

— Руке ми бодеш баш кô туга срце
а смијеш ми се цв'јете, наде, је ли?

6-а С. *(исто):* — Ко ће се вратит, нуде
цв'јете кажи!

5-а С. *(говори у цвијет):*

— Срео бадељ баку
у првоме мраку
пита бадељ: куда ћеш?
виче бака: — бјежаћеш!

(Дуне у цвијет, а све пахуљице одлетиле до једне).

6-а и **7-а С.** *(уједно):* — Сви су пошли!. . . . .

5-а С. — — Остô један!

6-а 7-а С. — Леле мајко!

1-а 2-а 3-а 4-а С. *(дотрчале к њима):*

— Ко то плаче?
— Ко то цвили?
— Кога срце
забољело?

5-а С. *(надошлицама):*

— Питала сам модри бадељ
да ми каже ко ће доћ . . .

1-а 2-а 3-а 4-а С. — А он рече?

5-а С. — Сви су пошли
ал' ће само један доћ!
Све снахе *(у један шапат)*:
— Само један! . . . а остали? . . .
1-а С. — Биће Војин, јунак од јунака!
2-а С. — Биће Гојко, материње злато!
3-а С. — Биће Бошко, дика барјактара!
4-а С. — Биће Марко, зелена планино!
5-а С. — Биће Богдан, топузино тешка!
6-а С. — Биће Милош, од истока сунце!
7-а С. — Биће Бранко, зора мојих дана!
Глас с висине: — Гледајте! . . гледајте! . . .
Све снахе *(шапнуле у страху)*:
— — — Мајка зове!
Глас с висине:
— Је ли облак тамо испод горе?
1-а С. *(загледала се у даљину)*:
— Није облак — небо је високо!
2-а С. *(као 1а)*:
— Није магла, — вода је низока!
3-а С. *(исто)*: — Биће стадо!
4-а С. *(тужно)*: — — И чобани се бију!
Глас с висине: — Дај ми Боже очи соколове!
Све снахе *(тихо)*: — Дај јој Боже!
Глас с висине: — И бијела крила лабудова!
Све снахе: — Дај јој Боже!
Други глас још с вишега: — Коњи су! . . .
Све снахе: — — Коњи? . . .
Други глас:
— Два су ено, — — кô да нешто вуку!
Све снахе: — Видимо! видимо!

1-а С. — Као да ће тамо преко Ситне . . . .
Први глас: — До моста! . . . до моста! . . . .
1-а С. — Ето мене — летим мајко!
(Одлази хитро с лијеве стране).
2-а С. *(пружила руке даљини):*
— Вуците их бијеле руке,
испијте их црне очи!
3-а С. *(малаксала):*
— Вај не могу — умр'јети ћу!
4-а С. *(помаже јој да сађе низ степенице):*
— Пет је дана и пет ноћи
да нам душа с њим' одлети!
1-а С. *(као пријашња, тихо):*
— Кô мора ноћна
мајка све нас дави!
4-а С. — Ни плакат не дâ!
5-а С. — Тврђа је но кула!
3-а С. — И свеђ ми њезин глас
по срцу млати,
кô буздован по штиту
да зазвечи:
— И Југ Богдан и девет Југовића
и још девет да их опет родим
сви до задњег рода нам и вјере
нек' се бију славу нам беруђи
ил' нек' умру небо гледајући! —
4-а С. — А наша љубав?!
5-а С. — А дјеца нам нејака?!
2-а С. *(гледајући у даљину):*
— Копита им дижу маглу бијелу
а црн облак главу им покрива!

6-а С. (*као друга*):

— Није облак — гаврани се јагме
ко ће прије долећет до куле!

2-а С. — Коњ кô муња!

6-а С. — Тица као мисô!

2-а С. — Сјевне — ту је!

6-а С. — Сјекне — већ је била!

7-а С. (*гледајући и она*):

— Ни да мртви даном јаше
да их вране летом прате!

(*Чује се одоздô дјечји смијех*).

3-а С. (*оживјела*): — О! ситно драго камење!

4-а 5-а С. — Из неба нам падало!

1-а С. (*улазећи с лијеве стране*):

— Да видите чуда големога!
Вран гаврана уловила Јола,
ранила га стријелом испод крила
а сад дјеца око њега скачу.

3-а 4-а 5-а С. — Дјецу! . . . дјецу! . . .

2-а 6-а 7-а С. — Да нам лакше буде!

5-а С. (*зове на лијево*): — Води Јоло
чудновито коло!

8-а Снаха (*улази предводећи дјечје коло. Има их дванаестеро разнијех величина, али све малашно и ситно. Осма Снаха држи у руци зелену грану, а на врху привезала рањена гаврана, на ијева и поскакује, а сва је дјеца прате игром и гласом*):

— Скочи коло да видимо
да видимо ко ће боље!
А ја видим ко не море,

Ко се скоро ожeнио,
Сваког добра пожелио,
Коловођа дика Ваша!
Оком трени — колом крени!

Све Снахе *(опколиле дјецу миловањем):*
О јабуко — дјетешце!
Зеленико — сунашце!

Осма Снаха *(забола грану усред чардака, па се шици руга):*
— Поклони се црна тицо!

Сви *(у великоме смијеху около ње):*
— Ој, гавране!

8-а С. — Бијелим госпам на чардаку!

Сви: — Ој, гавране!

8-а С. — Па им кажи тугу твоју!

Сви: — Ој, гавране!

8-а С. — Тугу твоју — срећу моју!

Сви: — Ха! ха! — Јоло!

(Гавран макне крилима и падне на земљу).

8-а С. *(руга му се):* — Поиграј, Гавро, поиграј!

Сви: *(ухвативши се у коло па се врте око Јоле и око гаврана):* — Даћемо ти стару баку!

8-а С. — Да нам поиграш!

Сви: — Да нам поиграш!

8-а С. — Играо бих ал не могу!

Сви: — Рôм сам на ногу!

8-а С. — Сакат ŷ плећи!

Сви: — Играт не могу!

(Сви праснули у смијех па чучнули около Јоле и гаврана.)

8-а С. *(гаврану):*

— Немаш кљуна, немаш панџа!

Сви *(бјесним весељем):* — Гледај ме! гледај ме!

8-а С. — Јер се напи људске крви!

Сви: — Чије си? . . . Чије си?

(Чује се далеки звук трубље. — Мук. — Сви се полако дижу.)

Све снахе *(у један шапат):* — Ко то зове?

Сва дјеца *(у један глас):* — Је л' бабајко?

(Осма снаха зграбила гаврана и бацила га преко зидине.)

Глас с Висине: — Са бојишта гласник ту је!

Све снахе *(прострнуле):* — Боже чуј нас!

Мајка Југовића *(улази хитро с торња на десну):*

— Похрлите! . . . потеците! . . .

Сва дјеца *(у страху падају ничице пред мајку):*

— Авај бабо! . . .

Мајка Југовића *(заустављена се на врх степеница зачуђеним, широким погледом):*

— Је л' то сјеме Југовића
што ничице у прах пада?
Је ли стадо блејикуша
ил' су љубе див-јунака?! . . .
Устаните! — горе чела! —
Ведро 'е небо — сунце сија!

(Сви устају.)

На видику бистра дана
у погледу божјег св'јета
наша крв се тамо лије
ал' весело, ал' ватрено

кано гвожђе усијано! —
А ви дјецо дјеце моје! . . .

(Раширила руке благословним крешом, а сва дјеца иошрчала до ње и загрлила јој скуше и рукаве):

Нејаки сте и малашни
па не знате што се крије
у том трену сунчаноме!
Све молитве горкијех дана
и уздаси небројени
онијемљелих,
потиштених,
душа наших искушаних,
па све сузе што се крију —
и гвоздена рука страха
што нам сто пут
уста веже,
крв ужеже,
све се то сад испунило
и у једно име слило:
Видов-дан! . . .

Сви: — Ах! — срећан био!

Мајка Југовића *(слази с дјецом, а све снахе иду јој у сусреш. Она свакога храбри и милује):*

— Видјела сам, уочила:
коњи лете с' гласницима
а до седла привезали
сужња турског . . .

Сви: — Слава Богу!

Мајка Југовића:

— Шаљу нам га, рекло би се,
да осладе наше очи

што су јадне искипјеле
гатајући под облаке
и на крила гавранова
чија л' срећа,
чија ли несрећа!

(дјеци):

— А сад хајте пак справите
сухих грана
сухе сламе
па кад сунце тонут стане
трудно с јада угледаних,
ужежите,
запалите,
весео пламен прескачите!

Сва дјеца *(весело скачу као да је ватра у средини):*

— Скочи, поскочи,
ватру дед' прискочи!
Један пут за Јована
а други за Илију
било срећно и пресрећно!
Сваки пут што поскочимо
по злу срећу одстранимо!

(Одлазе на лијеву скачући и ијевајући):

— Скочи, поскочи,
ватру дед прискочи! . . .

(Оду. Гласови се губе у дубини куле.)

Мајка Југовића *(остала као осамљена, на слуша пјесму што умире):*

— Хоћу ли те игда више слушат'
дјечја пјесмо, мило жуборење! . . .

Све Снахе *(тихо, између себе):*

— Умукла је — — онијемила!

Мајка Југовића *(пренула се на погледа снахе):*

— Пјевала су тако и дјеца
што се сада смрћу боре!

(Одважније, соколећ их):

— Њихове смо, — дакле храбре!
Док јунаци царство бране
чувајмо им дједовину . . .

(Глас трубље приближује се.)

— Спомињање
пусто жаловање! . . .

(Загледала се у прошлост.)

— Кô вепрови гладни, б'јесни
на кошуту сви се слегли
да раздеру јадно месо,
патну земљу изглодану!
Једна рука, једна сама,
Душанова,
сломила је, притисла је
гладно крдо великаша! . . .
Још га видим! —
Љубио ме! — — —
— „Једини си човјек Царства!"
рекао ми на самрти!
Ах! то сунце! . . . ах! та слава!
и та воља као божја
и тај послух!
Сви за једног!
Бог на небу а *он* доле

Он, — Господар,
Душан, —
Царство! . . .

(Умукла је за час заправљена успоменама):

Нестало га! . . . утонуло је
божје свјетло са небеса.
Тад почела опет кавга
ко под Крстом око хаље
Христа Бога распетога,
ко ће боље, — ко ће брже
грабит плијена незаслужна,
красти пуку, сиротињи,
да позлате буздоване
кô за инад да се бане
ко је виши
срамотнији!

(Прегорко, гледајући по реду све снахе):

А сад јато кукавица,
шака дјеце престрашене
као у сну дршћућ шапће:
— „Што нам носи непозвана
трубља судњег Видов-дана!“ . . .

(Склопила за час очи.)

Све Снахе *(около ње, забринуте):*

— Авај нама кад ти цвилиш! . . .

Мајка Југовића *(освијестила се, па с висока гледајући их):*

— Дадох Царству што је царско:
деветеро див-јунака, —

*

Вишњем Богу што је божје:
наше душе причешћене,
али суза ником не дам
јер их Душан свијех испи!
— — Оно што ме сада схрва
јесте радост, — тешко бреме
за старачке труле кости
пустим слутњам потиштене.

Анђелија — *девета снаха, излази с торња на десно, а у руци носи велики сребрни пехар. — Она корача полако. — Жар је запада сву обасјава.*

Мајка Југовића *(разблажена њеном појавом).*

— Ој Данице — вечерњице!
док је сунце још на небу
ти ми свијетлиш! —
Ја те молим:
ноћни мир нам ти приведи
а пред зором пак освани
истим пламом, вјечним надом,
Ој Данице — сунчанице! —

Анђелија *слази тиха, мучаљива, сунчана.*

Све Снахе *(њој у сусрет):*

— Што то носиш Дамјанова љубо
благом руком а тешким кораком?
Је ли света помаст умирућих
или причест коме на спасење?

Анђелија: — Није, сестре, помаст умирућих
нити причест коме на спасење,
већ је пехар старог Југ Богдана
за гласнике Богом посланике!

Мајка Југовића:

— Дај ми сркнут, Дамјанова љубо
из пехара срећнијих нам дана!

Анђелија *(пружа јој пехар, гледајући је продирно):*

— Попиј мајко капљу заборавну!

Мајка Југовића *(сркнула је па се загледала у пехар):*

— Гдје су она драга уста
што те скоро изљубише?
Зар их жалиш, па си хладан
како сабља из корица?
(Снахама, показујући им пехар):
Жетелице суза и славе,
ражежите луч срдаца
да Вас жетва справне нађе!

Све Снахе *(сркнуле су по реду из пехара):*

— У име Бога и Богородице!

Анђелија: — За јунаке и њихове јаде!

Мајка Југовића:

— Амин! амин! кличем из дубина!

(Чује се жамор. — Улазе нагло два гласника запрашена, изнемогла. Падају на кољена испред Мајке.)

Гласници: — Госпо наша, Југовића Мајко!

Све Снахе: — Слуге то су Царице Милице!

Мајка Југовића:

— Ој Бога Вам, моје слуге вјерне
откуда нам долетисте амо?

1-а 2-а 3-а Снаха:

— Видјесте ли двије силне војске?

ФРАНЦУСКИ СЕМИНАР БЕОГРАДСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА

4-а 5-а 6-а Снаха:

— Је су ли се војске огледале?

7-а 8-а 9-а Снаха:

— Чија ли је војска задобила?

1-и Гласник:

— Ој Бога нам Југовића Мајко
ми смо јучер из Косова равна! . .

Сви: — Из Косова? . . . јучер?! . . .

2-и Гласник: — Долетјесмо
најпре кули славног Цар Лазара!

1-и Гласник:

— — да кажемо Царици Милици
што господар њојзи поручује:
„— Ој Бога ми, Царице Милице,
„војске су се јучер ударише
„на Косову на том пољу равном.
„Ту су млога копља изломљена
„изломљена и Турска и Српска
„али више Турска него Српска . .“

2-и Гласник: — Милош нам је, Госпо, погинуо!

Сви: — Милош! . . . јао! . . .

1-и Гласник: — Код Ситнице воде
гдје су млоги изгинули Турци.

2-и Гласник:

— Он остави спомен роду Српском
да се прича и приповиједа
док је људи и док је Косова
како згуби Турског Цар Мурата!

Сви: — Цар Мурата! . . .

1-и Гласник: — Заклао га руком!

Мајка Југовића: — Благо мајци која га родила!
Све Спахе:
— Слава! — Понос! — Дика му! — Спасење!
Анђелија *(пружа гласницима пехар):*
— Пијте, браћо, божји посланици!
Гласници: — Достојни ми нисмо!
Анђелија: — Капље ове
сузе су и радост српскијех мајка!
(Гласници испију пехар.)
Мајка Југовића:
— А што Турци кад им Цар погину?
1-и Гласник:
— Јаукнула војска престрашена
рекло би се бјежи на све стране!
2-и Гласник:
— Еле живо прискочише до нас
Југ Ти Богдан с девет Југовића!
Дадоше нам турског робљеника
и два шарца да их појашемо . . .
Анђелија: — Биће Дорат! . . .
7-а Спаха: — Мој Зеленко хитри!
1-и Гласник:
— „Потрчите слуге, браћо наша“
— Југ завикну и сви Југовићи, —
„Од Крушевца до Југ Богдан куле
„свуда каж'те како Србин кара
„дивљи зулум туђих господара!“
Све Спахе: — У све вијеке! . . .
Мајка Југовића *(замишљена, за себе):*
— Јуче то је било! . . .

Анђелија *(до ње, скоро тихо):*
— Што си ми се замислила, Мајко,
у весељу ненадан'јех вијести?

Мајка Југовића *(као горе):*
— Данас никог са Косова
а већ јуче Мурат паде?! . . .

Анђелија: *(као горе):*
— Тешко ли је гледат сунце
кад ти тама вид умори.

Мајка Југовића *(гледајући је чудновато):*
— Тешко ли се уста смију
кад у оку страх још вири! . . .

Анђелија *(тихо, нагло):*
— Ћути Мајко! — гледајмо се! . . .

1-і Гласник *(мајци):*
— Да ти роба сад приведем? . .

Мајка Југовића:
— Кажи прије нешто о војсци.
(разговарају се.)

1-а Снаха: *(другоме гласнику):*
— Има л' плијена?

2-и Гласник: — Царство цијело!

2-а Снаха: — Сребра и злата?

2-и Гласник: — Сто чадора!

3-а Снаха: — А видје ли алем каме?

2-и Гласник: — Више нег' на небу звијезда!

4-а Снаха: — Ах, загрепсти у то благо,
рукама га чупат, сипат! . . .

5-а Снаха: — Све бих поље како росом
Алемима ја посула! . . .

6а- Снаха: — Ваљати се кô по трави
по душецим' и свилама! . . .

7-а и 8-а Снаха: — И ја! . . . и ја! . . .

Мајка Југовића *(првоме гласнику):*
— Дакле војска?

1-и Гласник *(мајци):*
— Војска гледа, слуша, чека!

Анђелија: — А војводе?

1-и Гласник: — Кавгу воде!

Мајка Југовића:
Анђелија: — Кавгу?! . . .

1-и Гласник: — Баш у очи боја
свадили се на вечери
ко је јачи,
ко вјернији,
ко ће сутра пл'јен дијелити
Султанове земље глобит! . . .

Мајка Југовића *(као за себе):*
— Увијек исти! . . . Каиновци! . . .

Анђелија: — А Цар Лазар?

1-и Гласник: *(након кратке паузе):*
— Ћути, моли!

1-а Снаха *(другим снахама, силовито, гордо, док се све међусобом већ завадиле):*
— Балшићевог ја сам рода,
мене иде плашт царева!

2-а Снаха *(исто):* — Мене круна Немањића,
Алтоманка Краљевна сам!

3-а Снаха *(исто):* — Бранковићи од вајкада
Вијенац носе помазани!

4-а Снаха *(исто)*:

— Ко се хвали! — Ко се бани!
Вама свима Цесарица
Палеолога Базилеја
ћерка ја сам! . . .

1-а 2-а 3-а 5-а С.
6-а 7-а 8-а С. *(у велики смијех)*:

— Византинка! . . . Еупаторка!

4-а Снаха: — Говедарке! . . .

(Велика граја између њих. — Мајка их гледа горким посмијехом. — Једним је мигом одалечила гласнике. — Анђелија би хтјела прискочити да их умири, али ју је Мајка уза се приковала.)

8-а Снаха *(4-ој Снахи, дрзовитом поругом)*:

— Пођ' откупи Базилеја
светог оца Палеолога
у Млечића чифутина
за камате засужњена!

(Велики смијех снаха.)

4-а Снаха: — Лажеш кучко! . . .

Све Снахе *(осим Анђелије)*: — Византинко!

Глас турског роба

мирно а величајно запоји у залазу сунца као да је на врх минареша:

— Аллах актар! Ашкад ан ла илах
илла тах ва Мухамед расул Аллах!

(Све умукло на чардаку. — Мајка с Анђелијом усиеле се да слушају турску молитву.)

Све Снахе *(зачуђеним шапатом)*:

— Чујте! чујте! . . . што то пјева? . . .

Мајка Југовића *(с висине):*

— Вашим клетвам одговара!

(Молитва се полако губи.)

Анђелија *(загледала се у запад):*

— Крваво ли сунце пада! . . .

Мајка Југовића *(снахама):*

— Весел'те се, гавранице,
ето гракће пјесма Ваша
на лешини гњилог рода! . . .

Све Снахе *(у један јаук):* — — Мајко! . . .

(Затрчале се врама њој па клекнуле у један мах до стопеница): — Прости!

Анђелија *(у страху до ње):* — Што ту сањаш!

Мајка Југовића *(пропрнула па свијех погледала; далеко, далеко):* — Сањам! . . . сањам! . . . *(горко, као за себе):* — Јао, видим! *(снахама глухим миром):* — Проштено Вам!

У Вас збори
Крв отаца незаситнијех!

(Све снахе устале, па пружиле руке врама њој):

Загрл'те се кô пред смрти!

Све Снахе *(грле се у великој љубави и у сузама):*

— Секо душо! — усахла нам уста!

Гласови дјечјег кола *(из далека)*

— — Скочи — поскочи,
ватру дед прискочи! . . .

Анђелија *(погледала низ кулу):*

— Ври весеље Видов-дана!

1-а Снаха *(загрљена с другама, узносито)*:

— Преко огња, преко плама
нестаће нам старих јада!
У ватри ће злато синут
наше крви, наше вјере . . .

2-а 3-а Снаха *(загрљене)*:

— И Косовске нове славе!

Све Снахе: — Преко звијезда — до небеса!

8-а Снаха *(на челу свих загрљених снаха с крајњим заносом, као да иоји)*:

— Вијор свијетом дује
кулом пољуљује
а на кули љуба
виком подвикује.

(Анђелија улази у кулу на лијево, тиха и невиђена.)

Све Снахе *(раскошно)*:

— Авај кратке ноћи
с драгим спавајући
на једноме душеку
на једноме јастуку
под једним јорганом! . . .

(У вијору бијелих лакаша, бијелих рукава и бијелих велова, све то голубиње јато бијелих снаха одлази кроз доња врата ијевајући и веселећи се.)

Мајка Југовића *(остала је сама у златноме заиаду а на иустој кули. — Кратка шутња. — Пак дубоко, тајанствено)*:

— Зашто си ми Боже крепост дао
да голим оком у дно душа гледам
кô оро тица сунце што пробада?

Је л' за то да и сад у пјесми слушам
топот мукли ноћног коњаника? . . .
(Слази полако низ степенице):
Из давнијех нас давнина удес лови
а ја му познам глас
и дах му чујем! . . .
Још само трен
и руком ће ме дирнут! . . .
(побрзала, па се сва најежила):
Ах! . . . *(трен велике шутње, пак очајно):*
— Сви су исти! . . . јао, сви су исти! . . .
(страшним миром):
Задуши, Боже, мисли закопане
да пут не нађу нигда до усана
јер грозна би се молба к Теби дигла:
да правду чиниш — мајку да не слушаш!

Анђелија *улази с лијеве стране носећи упаљену бакљу. — Сутон је.*

Мајка Југовића *(угледала снаху, пак бдно као за себе):* — *Ти* јеси пламен!

Анђелија *(замишљена, погледала мајку):*
— Тмина већ се спушта!

Мајка Југовића *(као горе):*
— Да *једна* звијезда *таку* ноћ разгали?!

Анђелија *(окренула се брама мајци, пак дугим погледом):*
— Вäс мој живот у њој данас трепти!
(Забада високо бакљу до врата на десноме торњу.)

Мајка Југовића *(гледајући је):*
— Моли ћерце да те сан не свлада!

Анђелија *(пружила руке према сумраку, откле већ вире двије-три звијезде):*

— Ој, добре звијезде дун'те Ваше зрâке
да моја *сама* у тој ноћи блиста
кô крајни дозив васионе жеље
за сунцем, срећом, утјехом, спасењем!

Мајка Југовића *(тајанствено, мукло):*

— Ћути вјетре, не разнеси молбе! . . .

Анђелија *(као горе):*

— Ах, лептири драги, ноћни,
ту је свјетлост што Вас мами.
Одлетите,
долетите,
о њу крила ужежите!

Мајка Југовића, *(претихо, за себе):*

— Барем један! . . .

Анђелија *(као горе):* — Ој Дамјане! . . .

Мајка Југовића *(успела се до ње):* — Ћерце!

Анђелија *(погледала је за час продирно мајку, па јој пада у наручај и тихано с ужасом шапне):*

— Страх ме хвата!

Мајка Југовића *(положила јој руку на чело, па дубоко, тихо):* — Моли!

(Анђелија Снаха клекла испод пламена, гледајући тамну даљину. — Мајка је још дуго мотри па улази полако у кулу на десно. Чује се далеки весели дјечји ијев прескакивања. — Тад велика тишина.)

Завјеса полако пада.

Пјевање друго

АВЕТ.

Пјевање друго.

На истоме чардаку усред ноћи када све звијезде трепере над црним муком сваљене земље с које тек часомице прохуји дубоки, врући одисај.

Анђелија *(уморна и бијела заспала је испод догорјеле зубље. Сан јој се већ стопио с васионим дахом љетне ноћи. На један пут преко тамних зидина прелију се недогледни пламови летећијех „свијећница“. — Небо све поцрнило а звијезде горе утрнуле као да су све на кулу пале):*

Звијезде Свијећнице

(прозирније, лаганије од ноћних магла лете, пузу завијају, се — а преситни гласови затегнутијех жица зазујали):

Звала нас је
дозивала —
а сад гдје је?
гдје је?
гдје је?

Једно јато:

Ми смо звијезде,
ми смо искре,

ми смо сузе,
слутње,
душе! . . .

Друго јато:

Сваки жижак
једно око
исцијеђено,
мртво,
празно!

Све:

Звала нас је
дозивала
а сад гдје је?
гдје је?
гдје је?

Анђелија *(у сну):* — Ој Дамјане!

Звијезде — Свијећнице:

Нешто јечи!
Разгрнимо,
разгалимо
тамне
куте!

(Звјездани вијор развија се и илази по црнијем зидинама.)

Једно јато:

Јадни мири
поносити,
што Вас чека,
авај,
данас! . . . .

Друго јато:

И та врата
и та кула! . . .
О брштане
расти,
расти!

Све:

Сви спавају
још незнаду
да је пољем
жетва прошла!

Анђелија: — Ој Дамјане!

Звијезде — Свијећнице

(угледале Анђелију па узавреле од пусшијех искара):

То је пламен,
то су усне
што нас маме
вуку,
зову! . . .

(У један мах све попадале и покриле Анђелију блисшавим, росним велом а бијели јој кип почива шек ушопљен у живој мјесечњој пјени. — Оне шада све зацвилиле дозивом ноћнога шшурка у покошеноме сијену):

— Спавај, сањај,
задњи санак!
— Мученице!
— Немаш више
што да чуваш!
— Чуварице!

*

— Поље ти је
покошено!
— Жетелице!
— Црљен тратор
процвао је!
— Самртнице!

Глас ноћног вјетра
(дуго, дуго, затегнуто):

— Поноћ! . . . поноћ! . . . Ху-у-у-у!

Звијезде — Свијећнице
(подигле се, узвитлале се као бијеле магле над ријекама):

— Вјетар зове! . . .
Поноћ ту је! . . .
Бјежмо даље,
даље,
даље! . . .

Анђелија *(у сну):* — Звијезде моје!

Звијезде — Свијећнице
(још једном завијориле поврх Анђелије):

Спавај, сањај
задњи санак,
задњи,
задњи,
задњи! . . .

(Прелијевају се, растварају се пак нестају у црни бездан.)

Анђелија *(пробудила се а загледала се нијемо, укочено у сребролик лет узвишлане пламечасте прашине, па се пренула, протрнула, устала и с ужасом заокружила и небо и земљу):*

— Звијезде!... звијезде!... звијезде!..
покриле ме, посуле ме,
све ту ситне
завиле ме!

(Затрчала се прама задњим траковима звјезданог вијора што нестаје):

— Стан'те!.. Каж'те самотници..
јесте л' сузе од растанка
или роса прије данка?

(Заустављила се пред тмином бездна пак нехотице погледала горе гдје се опет све небо расцвало од пустијех звијезда):

— Ви сте ту, Ви вјечне лучи
с' недогледнијех што висина
хладним оком свуд пратите
смијех и сузе људског рода!
Гану ли Вас тек мој дозив
да с милине проплакасте?

(Угледала догорјелу бакљу):

А ти зубљо, невјернице! —
мамиш звијезде а не драгог!

(Хоће до зубље али се заустављила и стресла):

Нешто звечи!.. Не, не!.. то је
топот мукли усред тмине!

Боже, сама! . . Чуј! . . то хрли
журно . . . . тешко! . . . .
Сад ће тајна ове ноћи
банут кобно ту на врата!

(Затрчала се у страху горе уза степенице.)

Страх ме видјет! —
Страх ме знати! . . .
Ах! . . . гле . . . ту је! . . .

(Врата се на доњем торњу полако отварају. Улазе два гласника и један незнаник замотан у црноме плашту. Анђелија се стиснула до врата горње куле):

Незнаник: — Гдје је пламен?
1-и и 2-и Гласник: — С њом је бдио.
Незнаник: — А сад тмина! . . .
1-и Гласник: — Да је зовнем?
2-и Гласник: — Да је нађем?
Анђелија *(за себе):*
— Неко шапће! . . можда страже!?
Незнаник: — Сви на коњу прије зоре!
1-и Гласник: — Зашто будит?
2-и Гласник: — Зашто бјежат?
Анђелија *(као горе):*
— Новим пламом открит ми је
ко се ноћу кулом рочи . . *(Оде).*
Незнаник: Слушат Вас је а не питат.
Хајд'те! — Кад све справно буде
гласите се ноћном трубљом.

(Гласници одлазе.)

Незнаник *(остао сам, црн у црнини. — За час се пренуо па хоће да се устане на чардак):*

— А сад горе до Голготе!

(Малакше.)

Пуста смрти! . . ту сам! . . сјеци! . .

(Пада на доње степенице и зајечи. — Велика шутња. — Тек подигне главу и укочи поглед у таме):

— И бој
и крв
и раскинути уди
и гаврани што кљују
мртве очи
и сва страхота
која ту ме с'рва
ах! све то што је
испред *ове* муке!

(Устаје грозан.)

О страшна ријечи
да сад самном сађеш
неречена,
мртва
гдје сви мртви слазе!

(Мук.)

А неће л' сунце домала завикат
у слави дана крваву ми тајну?

(Разгледајући се наоколо.)

О јадни мири! . . . кућо! . . .
плоче старе! . . .
Опрос'те уснам
што Вам смрт сад зову!